

Opasnost duga i zaduživanja (Meka)

Hatib: dr. Halid ibn Ali el-Gamidi

11. šaban 1439. po Hidžri / 27. april 2018.

Hvala Allahu, Koji je upotpunio Svoju blagodat prema nama, propisao nam šerijat iz dobročinstva prema nama i obasuo nas Svojom plemenitošću i blagodarnošću. Hvalim Ga, zahvaljujem Mu se, veličam Ga i slavim.

Svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji druga nema, Koji je Svojom milošću i znanjem obuhvatio svaku stvar i svakoj stvari broj odredio, i svjedočim da je naš prvak i vjerovjesnik Muhammed, Njegov rob i poslanik, najbolji vjerovjesnik i opominjač, najčasniji poslanik i donosilac radosnih vijesti, neka su na njega Allahova milost, blagoslov i mir, i na njegovu čistu porodicu, supruge i potomstvo, i na njegove plemenite ashabe, i one koji ih slijede u dobročinstvu do Sudnjeg dana. Bojte se Allaha, o muslimani, stidite se svoga Gospodara onako kako Ga se treba stidjeti, čuvajte svoje tijelo od grijeha, sjećajte se smrti i iskušenja i "znajte da život na ovome svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imcima i brojem djece!" (El-Hadid, 20), i da "Allah poziva u Kuću mira i ukazuje na Pravi put onome kome On hoće" (Junus, 25).

O vjernici! Kod Allaha, džellešanuhu, na Sudnjem danu, bit će tri vrste registara, zapisanih djela: registar koji On nikada neće oprostiti, a to je registar širka, pripisivanja druga Allahu; registar za koji On neće mariti, a to je nepravda koju je čovjek sam prema sebi učinio, tj. grijesi koji su između njega i njegovog Gospodara; i registar iz kojeg Allah neće izostaviti ništa, a to je registar uzurpiranih prava i nepravdi prema drugim ljudima, i ovaj registar Allah, džellešanuhu, neće zatvoriti sve dok ljudi jedni od drugih ne namire svoja prava, i dok svakom ne bude vraćeno njegovo pravo, pa čak i životinje Allah neće pretvoriti u zemlju sve dok bezroga ovca ne bude namirila svoje pravo od rogata ovce. Ovo je potpuno izvjesno, i ovoga bi se

se trebao plašiti svaki iskreni musliman, i nastojati da s ovog svijeta ode čist od ljudskih potraživanja i prava, i “lahkih” pleća, neopterećenih ljudskim hakovima i čašću, gladnog stomaka od njihovog imetka. Jedan od najrasprostranjenijih oblika povrede ljudskih hakova jeste nepravedan i nemaran odnos prema dugovanjima. Ovaj problem poprimio je široke razmjere, u muslimanskim i nemuslimanskim društvima, i gotovo da nema čovjeka koji nije ili vjerovnik ili dužnik, i zato je neophodno da iskreno zastanemo kod ovog problema, podsjetimo se i međusobno savjetujemo. Mnogi ljudi ogriješili su se o sebe i učinili su sebi nepravdu otvaranjem vrata duga, zajma, i požurili su u onome u čemu je poželjna strpljivost i suzdržanost. Nakon što su olakšane procedure za izdavanje kredita, ljudi su u tome vidjeli priliku za rješavanje svojih finansijskih problema, bez detaljnijeg razmatranja, razmišljanja i poznavanja šerijatskih propisa, i vrlo laskomislno se uvukli u probleme, dugovanja i hakove od kojih su bili mirni i sigurni. Obaveza je muslimana da strogo vodi računa o svojim obavezama i da ne preuzima na sebe ništa od ljudskih hakova i imetka, jer su ljudski hakovi predmet potraživanja, svađe i sudskog sporenja, i ako se čovjek i spasi od odgovornosti na dunjaluku, sigurno se neće spasiti od odgovornosti pred Pravednim Suceom na ahiretu. Allah, džellešānuhu, presudit će svakom zulumčaru i svakom nemarnom koji se neodgovorno odnosio prema ljudskim hakovima, i uz svakog vjerolomnika, na Sudnjem danu, bit će podignuta zastava i kazat će se: “Ovo je vjerolomstvo toga i toga.”

Poštovani vjernici! Pitanje duga, kod Allaha, džellešānuhu, vrlo je ozbiljno pitanje. Najduži ajet koji je Allah, džellešānuhu, objavio u Kur’ānu, u suri El-Bekara, jeste ajet o dugu. Potvrđeno je vjerodostojnim putem da se Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, često utjecao Allahu, džellešānuhu, od “tereta duga, potčinjenosti ljudima, grijeha i štete”. Zabilježeno je u Ahmedovom “Musnedu” da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, govorio: “Slavljen neka je Allah, kako su samo strogi ajeti koji su objavljeni o dugovanju. Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, kada bi čovjek poginuo na Allahovom putu, pa potom bio proživljen i poginuo još dva puta, ne bi ušao u Džennet dok se ne izmiri njegov dug.” U “Musnedu” se također bilježi

da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odbio klanjati dženzu čovjeku zbog duga od dva dinara, sve dok njegov dug nije preuzeo Ebu Katada, radijallahu anhu. Kada je Ebu Katada izmirio njegov dug, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: "Tek sada ohladila se njegova koža." Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je bratu jednog umrlog ashaba: "Tvoj brat je zadržan u kaburu zbog duga, pa izmiri njegov dug." (Ahmed, "Musned")

Ebu Davud bilježi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Ko umre a iza sebe je ostavio dug, na Sudnjem danu neće ga moći izmiriti dinarima i dirhemima, nego dobrim i lošim djelima." Šehidu koji pogine na Allahovom putu bit će oprosteni svi grijesi, osim duga, kao što se navodi u Muslimovom "Sahihu".

O muslimani, cilj ovih striktnih i strogih propisa i normi o dugu i zaduživanju jeste isključivo zaštita ljudskih interesa i prava od povrede i uzurpacije, a općepoznata je stvar da islamski vjerezakon štiti pet temeljnih, univerzalnih vrijednosti, a jedna od tih vrijednosti jeste imetak. Cilj je, također, spriječiti situaciju u kojoj bi vlasnici imetka, zajmodavci, postali taoci svojih dužnika, zapletenih u mrežu vlastitih dugova, što može imati nesagledive posljedice po pojedinca i zajednicu.

S druge strane, dužnik osjeća veliki strah i duševnu nesigurnost zbog neizmirenog duga, prilikom svakog susreta sa zajmodavcem, kada istekne rok za izmirenje duga, što potvrđuju i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: "Ne izlažite se strahu zbog duga." (Ahmed) Ovim riječima Poslanik nas poziva da se bespotrebno ne zadužujemo i ne izlažemo strahu zbog posljedica i obaveza koje dug sa sobom nosi. U pojedinim situacijama dužnik će se koristiti lažima, kršenjem date riječi, izbjegavanjem susreta sa zajmodavcem, pa čak i lažnim dokazima o nemogućnosti plaćanja, samo kako bi izbjegao obavezu vraćanja duga. Buhari bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: "Kada se zaduži, čovjek laže i ne ispunjava obećanje."

Zna se desiti da dužnik većinu svoje mjesečne plaće (po)troši na vraćanje duga, i ne preostaje mu ništa drugo nego da traži nove pozajmnice, nova zaduženja, i tako postaje talac vlastitog duga.

Konstantno zaduživanje vid je samoponižavanja, a vjerniku ne dolikuje da samog sebe ponižava pred ljudima. Većina dužnika pati od duševne tjeskobe, napetosti i depresije, a neki, zbog duga, izgube i zdravlje. Dug može biti uzrokom zapostavljanja vjerskih obaveza, dobrih djela i dobročinstva.

Neko od selefa, prvih generacija muslimana, kazao je: "Dug nikada nije ušao u ljudsko srce a da iz njega nije potisnuo dio pameti koji se više nikada neće vratiti." Dug je briga noći i poniženje dana. Davno je rečeno: "Ne postoji briga osim brige duga."

Vladar pravovjernih Omer ibn Hattab, radijallahu anhu, rekao je: "Čuvajte se duga, jer njegov početak je briga, a njegov kraj je 'rat'." Razlog zbog kojeg je Omer, radijallahu anhu, dug nazvao "ratom" jeste taj što je nemaran odnos prema dugu jedan od najvećih uzroka udaljavanja, svađe i kidanja rodbinskih i prijateljskih veza. Dužnički sporovi često imaju i svoj sudski epilog, što može izazvati velike neprijatnosti i duboku duševnu bol.

O muslimani, obaveza je svakog muslimana da se, koliko je to moguće, suzdržava od uzimanja tuđeg imetka i da ne otvara sebi vrata duga, kako bi se sačuvao njegovih negativnih posljedica i neprijatnih situacija na ovom i budućem svijetu, i da navikava sebe i svoju porodicu na skromnost, strpljivost i zadovoljstvo nafakom koju im je Allah dodijelio. Nema većeg blagoslova od blagoslova skromnosti, središnjosti i umjerenosti u raspolaganju imetkom.

Musliman se, također, treba čuvati rasipništva i trošenja imetka u ono od čega nema nikakve koristi, osim prestiža, hvalisanja, gomilanja i praćenja savremenih potrošačkih trendova, što i jeste jedan od najvećih razloga zaduživanja većine ljudi.

Pored svih navedenih činjenica, potrebno je naglasiti da šerijat nije apsolutno zabranio zaduživanje i potpomaganje tuđim imetkom, nego je dao korisne smjernice koje bi trebale pomoći muslimanu da se sačuva negativnih i tragičnih posljedica zaduživanja, a one se ogledaju u sljedećem:

1. Musliman treba strogo paziti da se ne zadužuje osim u dozvoljene svrhe, i kada za tim postoji opravdana potreba, i da izbjegava zaduživanje zbog nepotrebnih stvari ili stvari koje su zabranjene šerijatom. Ukoliko se odluči na taj korak, obavezan je donijeti čvrst nijet i odluku da će vratiti dug njegovom vlasniku, jer je čvrsta namjera vraćanja duga i njegovo korištenje u dozvoljene svrhe jedan od ključnih razloga Allahove pomoći dužniku u vraćanju duga, kao što bilježi Ibn Madža od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: “Allah je uz dužnika sve dok ne vrati dug, osim ako se zadužio zbog nečeg što Allah prezire.” Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također je rekao: “Nema nijednog dužnika za kojeg Allah zna da želi vratiti dug a da On neće izmiriti njegov dug.” Ako je musliman prinuđen da uzme dug, neka to učini na dozvoljen i propisan način, u kojem neće biti sumnjivih stvari, prevare, lukavstva radi ostvarivanja koristi i kamate i sl. Onaj ko se zaduži zbog harama, ostat će bez Božije pomoći i podrške, sličan onome koji se od užarenog pijeska štiti vatrom.

2. Dužnik i zajmodavac nastojat će da ugovor o dugu verifikuju u pismenoj formi i uz prisustvo svjedoka, kao što to nalaže “ajet o dugu”, i neće se ustručavati da od druge strane traže zapisivanje, bio on mali ili veliki, jer to je kod Allaha ispravnije, i prilikom svjedočenja jače i pouzdanije.

3. Dužnik će učiniti sve da dug vrati u dogovoreno vrijeme, i da se što prije riješi odgovornosti duga, jer smrt dolazi iznenada, a nepredvidive situacije su mnogobrojne. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: “Najbolji Allahovi robovi jesu oni koji izvršavaju svoje obaveze i drže se ugovora.” (Taberani, Ebu Nuajm) Dakle, najbolji su oni koji daju ljudima njihova prava, hakove. Nije dozvoljeno odugovlačiti s izmirenjem duga ako su se stvorili uslovi za njegovo izmirenje, jer se na taj način čini direktna šteta zajmodavcu, koji zaslužuje svako poštovanje i da se na

njegovo dobročinstvo uzvratiti izmirenjem duga na vrijeme, a ne odugovlačenjem i lukavstvom koje u suštini ukazuje na pokvarenu narav. Odugovlačenje s izmirenjem duga, sa šerijatskog stanovišta, tretira se kao nepravedno postupanje, zulum, kojim Allah nije zadovoljan, kao što se prenosi u vjerodostojnom hadisu: “Kada imućni čovjek odugovlači vraćanje duga, to je nepravda, zulum.” U “Musnedu” se bilježi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Nagrada za zajam je zahvalnost i izmirenje”, tj., zahvalnost zajmodavcu postiže se zahvalnošću i spominjanjem po dobru pred ljudima, i požurivanjem sa izmirenjem duga.

O muslimani! Onaj ko se zaduži zbog potrebe i učini to na propisan i dozvoljen način, i bude odlučan u vraćanju hakova njihovim vlasnicima, neka se nada Allahovoj pomoći i podršci, Allah će biti uz njega sve dok ne vrati dug, a onaj koga pritisnu i opterete dugovi, neka često čini istigfar, traži oprost od Allaha, i ustrajno moli Allaha, džellešanuhu, da mu pomogne u vraćanju duga i neka ustrajno uči veličanstvenu dovu, kojoj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podučio Aliju ibn Ebu Taliba, kao što se navodi u “Musnedu” da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao Aliji: “Hoćeš li da te podučim riječima zbog čijeg će izgovaranja Allah izmiriti tvoj dug makar on bio veličine brda Sabir? Reci: ‘Allahummekfini bi halalike an haramike, ve agnini bi fadlike ammen sivake! – Gospodaru, zaštiti me halalom od harama, i učini me neovisnim, Svojom dobrotom, od svih drugih i svega drugog!’”

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podsticao je vjernike da se, kada im se desi neko iskušenje ili nevolja, iskreno obrate Allahu, džellešanuhu, Jedinom, i nikome drugom, i Allah će preuzeti na Sebe njihovu brigu, jer On je Neovisni i Svemogući, i neka se nadaju brznoj pomoći i otklanjanju nedaće. Tirmizi bilježi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Koga zadesi oskudica i on se pojada ljudima, njegova potreba neće biti ispunjena, a koga zadesi oskudica i on se pojada Allahu, neka se nada Božijoj opskrbi, koja će mu doći prije ili kasnije.”

Dužnik će voditi računa o načinu raspolaganja imetkom, držati se principa umjerenosti u trošenju, postupati mudro i racionalno, davati prednost prioritetima,

kako bi stvorio uslove za izmirenje dugova i vraćanja ljudskih hakova. U Buharijevom “Sahihu” bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko od ljudi bude uzimao imetak (dug), s namjerom da im ga vrati, Allah će izmiriti njegova dugovanja, a ko bude uzimao imetak s namjerom uništenja, Allah će njega uništiti.”

Savršenstvo, ljepota i univerzalnost šerijata ogleda se, između ostalog, u propisima i etičkim normama, koji su utemeljeni s ciljem zaštite ljudskih hakova i imetka, i kao što propisuje korisna uputstva za dužnika, kako bi postigao Božiji blagoslov i na najbolji način iskoristio dug, isto tako podstiče imućne ljude da ne uskraćuju siromašnima i potrebnima Allahovo dobro, imetak, koje im je On dao, kada im se ponizno obrate, jer je otklanjanje nedaća, unošenje radosti u srca, pomaganje i korištenje ljudima jedan od najčasnijih ibadeta kod Allaha. Allah je u pomoći Svome robu, dok je on u pomoći svome bratu. To je jedan od oblika društvene solidarnosti i potpomaganja u dobročinstvu i bogobožnosti.

Zajmodavac će nastojati da očisti svoje djelo od bilo kakvih primjesa rijaluka, pretvaranja, licemjerstva i hvalisanja i da njegov nijet bude isključivo Allahova nagrada. Uzvišeni kaže: “Mi vas samo za Allahovu ljubav hranimo, od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo!” (El-Insan, 9)

Zajmodavac, također, ima obavezu da bude strpljiv, da ne prigovara dužnicima, da se ne hvali(še) učinjenim dobrim djelom, da dužnicima ostavi dovoljno vremena za vraćanje duga, da ih ne uznemirava potraživanjem duga ukoliko ne postoje indicije njihovog namjernog odugovlačenja ili prevare, i lijepo je da, ukoliko zatraže od njega odgodu zbog nemogućnosti vraćanja duga ili potrebe, prihvati njihove molbe, a još vrednije, časnije i plemenitije je da im oprostí dug, djelimično ili u cijelosti. U Muslimovom “Sahihu” bilježi se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko dâ odgodu siromahu, ili mu oprostí dug, Allah će ga natkriti Svojim hladom na dan kada neće biti drugog hlada.” Ahmed bilježi u “Musnedu” da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: “Ko dâ odgodu siromahu, za svaki odgođeni dan bit će mu upisana sadaka u iznosu duga.” U drugom rivajetu stoji: “Imat će dvostruku

“KOLIKO GOD ZNAČAJNA ULOGA HATIBA BILA ZA USPJEH NJEGOVE HUTBE,
NIŠTA MANJE NE ZAOSTAJE NI ODABIR TEME, ODNOSNO MATERIJE
KOJU TOKOM HUTBE ELABORIRA.” (PREPOROD)

HUTBE

nagradu”, tj. za svaki odgođeni dan bit će mu upisan dvostruki iznos duga. U dva “Sahiha” bilježi se se da je neki čovjek davao pozajmice ljudima i kada bi mu došao siromašan čovjek, govorio je svojim slugama: “Oprostite mu dug, možda i Allah oprostí nama.” Kada je umro i sreo Allaha, On mu je oprostio.

Donosite salavate na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, podarenu milost i nepresušnu blagodat, to vam je naredba od vašeg Gospodara, Koji je objavio: “Allah i meleki Njegovi blagosiljaju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljajte ga i vi i šalžite mu pozdrav!” (El-Ahzab, 56)

Allah podario blagoslov meni i vama u časnom Kur’anu, i okoristio mene i vas njegovim ajetima i mudrom opomenom.

Rekoh ovo i od Allaha Uzvišenog tražim oprost za sebe, vas i sve muslimane od svakog grijeha, a tražite i vi, On mnogo prašta i milostiv je.

